

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсия ва автореферати Шарифова Лайли Абдуллоевна дар мавзуи «Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ).

Мубрамияти мавзуи диссертатсия.

Дар шароити муосири рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳимияти раванди ислоҳоти таҳсилот, рушд ва тақомули методология ва технологияи омодагии мутахассисон ва ба амал баровардани онҳоро дар асоси талаботи ҷомеаи кунунӣ ва стандартҳои ҷаҳонии таҳсилот тақозо менамояд.

Чи тавре аён аст, бо мақсади баланд бардоштани сатҳу сифати раванди таълиму тарбияи донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ ба масъалаи ахлоқ ва маънавиёти донишҷӯён, ба вижа инсондӯстӣ, покқивдонӣ, худшиносӣ, ҳудогоҳии миллӣ ва дигар хислатҳои ахлоқӣ неки инсонӣ вобаста ба талаботи замон кам тавачҷуҳ зоҳир карда мешавад. Аз ин ҷост, ки бештари омӯзгорон ва устодони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ дар раванди таълим ва ташкил карда гузаронидани (чорабинӣҳои) тарбиявӣ дар ташаккул ва рушди арзишҳои маънавий-ахлоқии насли ҷавон оид ба истифодаи шаклҳо, роҳу равиш, тарзу усул ва воситаҳои он ба монанди зиёд рӯ ба рӯ мешаванд.

Чи тавре аз таҷрибаи ҳаёти маълум аст, дар ҷомеаи ҷаҳонии муосир, аз ҷумла давлатҳои пасошуравӣ воқеаҳо ва ҳодисаҳо ба вуқӯъ пайваستا истодаанд, ки аз харобу коста шудани маънавиёт ва ахлоқи инсонӣ дарак медиҳад.

Бинобар ин, мақсаду вазифаҳои асосии таълиму тарбия бояд ба он равона карда шавад, ки муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ - коллеҷҳо, на фақат як ҷузъи маънавию ахлоқии ҷомеа, балки худаш низ ҳамчун муҳити махсуси маънавию ахлоқӣ амал намоянд, ки бо мазмуни донишҳои ба таври муайян интиқолшаванда, ҳамгирошаванда тавсеа

ёфта, муҳити маънавию ахлокии ҷомеаро муайян, имкониятҳои васеи ташаккул ва рушди сифатҳои маънавӣ-ахлокии шахсро бо дониш ва маҳорату малакаҳои амалӣ, муносибату хулқу атвори нек пайваст намояд.

Бояд зикр кард, ки мавзӯи таҳқиқотии мазкур, дар шароити ҷомеаи муосир хеле мубрам, муҳим ва дорои аҳамияти хоси назариявию амалӣ буда, бо дарназардошти талаботи замони муосир ба таълиму тарбияи насли ҷавон ва мувофиқ ба таҳаввулоту ислоҳоте, ки солҳои охир дар соҳаи илму маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон рӯи кор омадаанд, мавриди баррасӣ қарор дода шудааст.

Муҳаққик дар диссертатсия масъалаи имкониятҳои муосири таълимиву тарбиятиро дар ташаккул ва рушди арзишҳои маънавӣ-ахлоқӣ зарур ҳисобида, вобаста ба ҳалли вазифаҳои муайяншуда, ҳамзамон ба таҳлили натиҷаҳои озмоишӣ шароитҳои педагогӣ мисолҳо пешниҳод намудааст.

Диссертатсияи мазкур, дар асл аз арзишҳои аҳамияти назариявию амалӣ бархурдор буда, дар он масъалаҳои муҳимми ташаккул ва рушди худрушддиҳӣ ва худтатбиққунии шахсияти донишҷӯ дар ин замина асоси эътирофи он фаҳмида мешавад, ки танҳо амали маҷмуии чунин шароити тарбия аз қабилӣ ташаккули фазои мусонди таҳсилот, таъсири шахсияти омӯзгор ва фаъолияти ӯ таъсири самараноки вазъияти рушд, ҳамкорӣ бо гурӯҳҳои академӣ, бо дарназардошти талаботи таҳсилоти муосир ошкор ва аз ҷиҳати илмӣ асоснок карда шуда, ба таври мукамал таҳқиқу баррасӣ шудааст.

Дарачаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешавад:

Қабл аз ҳама, месазад, дурустӣ ва фарогирии тамоми ҷанбаҳои паҳлуҳои назариявию амалӣ диссертатсия будани вазифаҳо ва фарзияи илмӣ муаллифи диссертатсияро қайд намоем. Арзёбии натиҷаҳои диссертатсия ва таҳқиқоти таҷрибавӣ - озмоишии баргузорнамудаи Шарифова Лайлӣ, ҳамчунин хулосаву тавсияҳои методии коркард ва манзурнамудаи ӯ бозгӯи онанд, ки муаллиф ба мақсад ноил шуда,

вазифаҳои дар назди таҳқиқот гузошташударо ҳаллу фасл кардааст ва дар натиҷа фарзияи илмии пешниҳоднамудааш дар амал тасдиқи худро пайдо кардааст.

Навгонии илмии таҳқиқот асоси илмиву воқеӣ дошта, баҳсангез нестанд. Зеро таҳлилу баррасии таҳқиқоти диссертатсионӣ, натиҷаи корҳои озмоишӣ, хулосаи бобҳо, хулосаҳои умумӣ ва тавсияҳои методии пешниҳодшуда собит месозанд, ки онҳо дар воқеъ аз ҷониби муҳаққиқ дуруст арзёбӣ карда шудаанд.

Гузашта аз ин, дар чараёни таҳқиқоти диссертатсионӣ ва озмоишӣ масоили зиёди ташаккули таъмини мақсаднокӣ ва ҳадафмандӣ дар муҳити психологӣ-педогогӣ ба таври самаранок ҳаллу фасли худро ёфтаанд, ки аз навгонҳои дигари таҳқиқоти диссертатсионӣ дарак медиҳанд, масалан:

1. Мафҳум ва сохтори арзишҳои маънавию ахлоқии донишҷӯён ҳамчун ҷузъи фарҳанги касбии мутахассис.
2. Хусусиятҳои арзишҳои маънавию ахлоқии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ, ки боиси таҳияи барномаи ташаккули арзишҳои маънавию ахлоқӣ дар муҳити муосири таълимии коллеҷ гардид.
3. Ташаккули арзишҳои маънавий - ахлоқӣ дар раванди корҳои тарбиявӣ ҳамчун меъёри ташаккули шахсияти донишҷӯёни коллеҷҳои техникӣ.
4. Маҷмуи шартҳои педогогӣ, ки интихоби усулҳо, воситаҳо инчунин сохтор ва мундариҷаи машғулиятҳоро оид ба ташаккули арзишҳои маънавию ахлоқии донишҷӯён муайян мекунад.
5. Роҳбарии дурусти педогогӣ ба ташкили корҳои тарбиявӣ ҷиҳати ташаккули арзишҳои маънавию ахлоқии донишҷӯёни коллеҷҳои техникӣ, ки аз ҷиҳати назариявӣ асоснок карда шудаанд.
6. Амсилаи умумии барномаи ташаккули арзишҳои маънавию ахлоқии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ.
7. Нуқтаҳои илмии зерини аз ҷониби муаллифи таҳқиқот ба ҳимоя пешниҳодшуда натиҷаҳои дар раванди таҳқиқот бадастомадаро

барои баррасӣ муаррифӣ карда, мундариҷа ва мухтавои мантиқии таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос мекунад:

- мавқеи истифодаи самараноки корҳои тарбиявӣ, дарки арзишҳои маънавӣ - ахлоқӣ мутобиқ бо замони муосир роҳандозӣ гардидааст;
- шартҳои педагогии ташаккули сифатҳои ахлоқӣ вобаста ба арзишҳои миллӣ бо дарназардошти Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шуданд;
- мақсади асосии ташаккули арзишҳои маънавӣ-ахлоқии донишҷӯёни коллеҷҳои техникӣ зимни мақсаднок ба роҳ мондани корҳои таълимию тарбиявӣ муайян карда шудааст;
- дар ҷараёни ташкилу ба роҳ мондани корҳои тарбиявӣ аз технологияи пешқадами муосир барои мукамал намудани таъсирбахшии тарбияи маънавӣ - ахлоқии донишҷӯён тадбирҳои судманд андешида шудааст.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда:

Муқаррароти назариявии таҳқиқот ба таври кофӣ далелнок карда шуда, дар асоси таҳлилу арзёбии адабиёти илмӣ дар соҳаи методикаи таълим, тарбия, педагогика ва психология, таҷрибавию озмоишӣ оид ба мавзӯи таҳқиқот анҷом ёфтаанд.

Яке аз самтҳои таҳқиқоти мазкур дар он аст, ки муаллифи рисола шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавӣ-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣро ҳам аз таҷрибаи муҳаққиқони хориҷӣ ва ҳам аз дидгоҳи олимону пажӯҳишгарони варзидаи ватанӣ ҳаматарафа омӯхта, таҳлил ва коркард намуда, натиҷаҳои таҳқиқоти анҷомдодан худро дар шакли хулосаҳо ва тавсияҳои методӣ омода ва пешниҳод кардааст.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он аст, ки маводи мушаххасе таҳия шудааст, ки аз таъминоти методии шароити педагогӣ иборат буда, татбиқи он имкон медиҳад ташаккули арзишҳои маънавӣ - ахлоқии

донишчӯён дар шароити муосири муҳити таълимию тарбиявии коллеч ташаккул дода шавад. Ҳамчунин мавқеи шахсии муаллифи таҳқиқот оид ба ҷанбаи ҷустуҷӯ намудани воситаҳои самараноки технологияҳои ба мақсад мувофиқи донишчӯёни коллечҳои техникаӣ ташаккул додани арзишҳои маънавий - ахлоқӣ муайян карда шуд.

- заминаҳои педагогии дар донишчӯён ташаккул додани арзишҳои маънавий - ахлоқӣ бо дарназардошти шавқу рағбати ботинӣ, худрушдиҳӣ ва ба мақсадгузорӣ барои дастбӣ ба ҳадаф ва вазифаҳои гузошташуда муайян карда шуд;

- ҳамгироии шуури ахлоқӣ ва рафтори донишчӯён бо мақсади аз ҷониби онҳо аз худ намудани арзишҳои маънавий-ахлоқӣ.

Дастовардҳои таҳқиқот бо таъя ба методологияи илмӣ манбаъҳои гуногуни иттилоотии методӣ, педагогӣ психологӣ таҳлилу таърифи бисёрсатҳаи мафҳуми асосӣ истифодаи мақсадноки методҳои ҳамдигарро муқаммалкунандаи таҳқиқотӣ, таҷрибаи шахсии худӣ муаллиф, ки ба ҳадаф, предмет, вазифа ва мантиқи таҳқиқот мувофиқ мебошанд, таъмин карда шудаанд.

Дар таҳлили ҳамачонибан мавзӯи таҳқиқот; дар омезиши дурусти таҳқиқоти назариявӣ ва таҷрибавӣ коркарди амсилаи умумии барномаи ташаккули тарбияи арзишҳои маънавий-ахлоқии донишчӯёни муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ, таҳлили миқдорӣ ва сифати мавод; дар истифодаи маҷмуи усулҳо вобаста ба мавзӯ, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, дар баргузори таҳқиқоти таҷрибавӣ-озмошӣ ва тасдиқи амалии муқаррароти қори илмӣ дар давоми озмоиш, таҳлили натиҷаҳои коркарди маълумоти таҷрибавӣ, таҳия ва нашри мақолаҳои илмӣ, иштирок дар ҷорабинҳои илмӣ, амалӣ, ҷамъбасти натиҷаҳои бадастомада ва таҳияи таҳқиқоти диссертатсионӣ таҷассум ёфтааст.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқот; муқаррароти асосӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот ҷиҳати баррасии мутахассисон дар конфронсҳои илмӣ, семинарҳои илмию методӣ, мизҳои мудаввар, ҷаласаҳои кафедраҳои коллечҳои техникаӣ ва шӯбаи таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи

касбии Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи А. Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон ироа гардида, дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбӣ, ки таҳқиқоти озмоишӣ он ҷо баргузор гардидаанд, мавриди тасвибу озмоиш қарор дода шуда, тасдиқи амалии худро ёфтаанд. Мазмуни асосии таҳқиқот ва натиҷаҳои дар раванди корҳои таҷрибавӣ озмоишӣ ноилшуда дар мақолаҳои илмӣ муаллиф инъикос гардидаанд.

Аҳамияти илмӣ-амалӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо:

- арзиши илмӣ ва амалии таҳқиқот аз навгонии илмӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот бармеояд, ки нуқтаҳои зерин муаррифгари онанд:
- таҳқиқоти олимон оид ба шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ мавриди омӯзиш ва таҳлилу баррасӣ қарор дода шудаанд;
- проблема ва асосҳои назариявӣ амалии шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ қорқард карда шудаанд;
- самаранокии амсилаҳои пешниҳодшуда оид ба шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ собит шудаанд;
- амсилаи муассиру дар асоси озмоиш санҷидашуда пешниҳод карда шудааст, ки ба рушди шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ мусоидат менамояд;
- натиҷаи амалии таҳқиқот ва истифодаи тавсияҳои методие, ки таҳия ва ироа шудаанд, имконият медиҳад, ки шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ дарки маънӣ ва хониши бошууруна таҷдиди назар шаванд;

- роху усулҳои коркарду санчидашудаи пешниҳодгардида метавонад дар шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди истифода қарор гиранд;
- натиҷаҳои таҳқиқот метавонад ҳангоми коркарди ҷанбаҳои методии баланд бардоштани самаранокии тарбия ва дарсҳо ва сифати донишҷӯёни коллеҷҳои техникӣ истифода гардида, мавриди тавачҷуҳи мутахассисони соҳаи педагогика қарор гиранд.

Тавсияҳои методии таҳияшуда метавонанд амалан дар омодагии мутахассисон ҷиҳати тақмили маҳорати касбӣ ва таҳияи корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ истифода шаванд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ:

Натиҷаҳои асосии диссертатсия дар конференсияҳои илмӣ амалӣ, мизҳои мудаввар ва семинарҳои илмӣ - методии дар Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдурахмони Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон ва дигар муассисаҳо баргузоршуда ироа ва баррасӣ шудаанд.

Аз рӯи мавзӯи диссертатсия панҷ мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи тавсиянамудаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва се мақола дар маҷмуаи маводи конференсияҳо нашр шудаанд.

Мутобиқати барасмиятдорони диссертатсия ба талаботи Комиссия:

Тартиби таҳияи диссертатсия ва автореферат бо талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдорони диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи номзади илми педагогӣ аз рӯи ихтисос, номзади илм, авторефератҳо ва мақолаҳои илмӣ ҷопшуда мувофиқ буда, автореферати диссертатсия мазмуни мухтасари диссертатсияро ифода карда, доир ба моҳияти таҳқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои бадастовардан муаллиф тасаввуроти аниқ медиҳад.

Натиҷаи бадастомада, эътимоднокӣ, хулосаву тавсияҳо тибқи

талаботи КАО ва Дастурамал аз ҷиҳати илмию методӣ асоснок карда шуда, ба миқдори кофӣ бо тавсияву пешниҳоди назариявӣ ва амалӣ, мисол ва ҷадвалҳо таъмин аст.

Диссертатсия тибқи муқаррароти Дастурамал фаҳмо, бо лаҳни равони тоҷикӣ, босаводона навишта шуда, тартиби таҳия, ҷобачогузорию қисмҳои алоҳидаи он, робитаи мантиқӣ ва мутасилий ба пуррагӣ риоя карда шудааст. Доир ба ҳар як боб ва умуман рисола хулосаҳои возеҳ бароварда шудааст.

Эрод ба таҳқиқоти диссертатсионӣ:

Дар баробари дастовардҳои муҳимми илмиву амалӣ, ки дар боло зикрашон рафт, диссертатсия ва автореферати он аз камбудихо низ ҳолӣ нест, ки зикри онҳо барои тақмили минбаъдаи диссертатсия ба манфиат хоҳад анҷомид:

1. Дар рисола, дар саҳифаи 20 аз осори Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ва Абулқосими Фирдавсӣ ду дубайтӣ истифода шудааст ва таҳлили ақидаҳои якҷанд нафари дигар (сах. 24) аз мутафаккирони тоҷику форс пешниҳод шудаасту ҳалос. Ба андешаи мо ин хеле кам аст. Агар муҳаққиқ бештар ба осори мутафаккирони бузурги тоҷику форс таъя мекард, ба манфиати кор мебуд.
2. Аз матни рисола чунин бармеояд, ки муҳаққиқ дар баррасии масъала ба олимони гузаштаву муосири рус ва хориҷӣ таваҷҷуҳи зиёдтар нисбат ба олимони муосири тоҷик изҳор кардааст. Ҳол он ки таҳқиқот дар шароити Тоҷикистон ба амал бароварда шудааст.
3. Дар рисола шумораи «Феҳрасти адабиёти истифодашуда» 259 ададро ташкил кардааст, ки ба ақидаи мо барои рисолаи номзадӣ хеле зиёд аст.
4. Агар дар рӯйхати адабиёти диссертатсия номгӯи адабиёт оид ба масъалаи таҳқиқшаванда бештар мешуд, ба манфиати кор мебуд.
5. Дар диссертатсия ва автореферат хатоҳои грамматикӣ ва техникӣ мушоҳида мегарданд.

Вале бояд зикр кард, ки ин камбудихои дар боло ишорашуда ба

арзиши илмию амалии таҳқиқоти гузаронидаи Шарифова Лайли Абдуллоевна таъсири манфӣ намерасонанд.

Диссертатсия ва автореферати Шарифова Лайли Абдуллоевна дар мавзуи «Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои маънавий-ахлоқии донишҷӯён дар муҳити муосири таълимию тарбиявии коллеҷҳои техникӣ» ба талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илм аз рӯи ихтисоси 13.00.01-Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) арзанда аст.

Муқарризи расмӣ

**доктори илмҳои педагогӣ,
профессор:**

 **Абдурахимзода Қудратулло
Саид**

Имзои Қ.С. Абдурахимзодаро

тасдиқ мекунам

**Сардори шӯъбаи кадрҳо ва
корҳои махсус**

Шукурзод Қ.А.

7.11.2022

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон,

735140, ш. Бохтар, кӯч. Айнӣ 67,

тел.: (83222)-2-22-53, E-mail: btsu78@mail.ru